

Kitekint? - Mi jön az amerikai század után?

2009 július 16. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

Brit, brazil és mexikói társadalomtudósok csapata (21 tanulmányban) azt vizsgálta, miért is tekinthet? a múlt század Amerika évszázadának, valamint hogy megtartja-e az Egyesült Államok e században is hegemón szerepét a világban.

A mai globális rendszer a hosszú XVI. században (1450-1650) kezd kialakulni, és 1900-ra nyeri el mai alakját. Mostanáig három hegemón hatalom emelkedett fel és hanyatlott le abban a modern világrendszerben, amely hierarchikus és térbeli munkamegosztást alakított ki a világ különböz? országai között. A hollandok a XVI. század végén emelkednek fel, majd a XVIII. században lehanyatlanak, a brit hatalom a XVIII. században kezd emelkedni, majd 1900-ra kezdi elveszíteni els?ségét, és az Egyesült Államok a XIX. század utolsó negyedében indul meg felfelé, majd a XX. század végén már kezd er?tlenedni. A felemelkedés és a hanyatlás között mindhárom hatalomnak van egy "csúcspontja", amikor ereje teljében van: a hollandok 1609 és 1672 között, a brit világbirodalom 1815 és 1873 között, majd az USA 1945 és 1971 között volt a csúcson. Amikor a hegemón hatalom ereje teljében van, akkor korának leghatékonyabb mez?gazdaságát és iparát m?ködteti, ezen alapszik vezet? kereskedelmi helye, ez teszi lehet?vé, hogy vezet? városa korának els? pénzügyi központja legyen (Amszterdam, London, most New York), és gazdasági hatalma adja meg a politikai hatalom alapját. Nagy Péter orosz cár Hollandiában tanulmányozza azokat a technikákat, melyekkel megkísérli országa modernizálását, a XIX. században Angliába jár a kontinentális Európa elitje (köztük Széchenyi és Wesselényi), hogy megcsodálják és átvegyék az ipari forradalom találmányait, majd az utóbbi évtizedekben az USA vonzza a bevándorlók millióit. A hegemón hatalom egy koalíció élén megnyeri kora legfontosabb katonai összeütközését: a hollandok a harmincéves háborút (1618-48), a britek a forradalmi és a napóleoni háborúkat (1792-1815) és az USA a "német háborúkat" (az els? és a második világháború).

Mit?l lesz hegemón egy hatalom? Mi volt meg a hollandoknak, briteknek és amerikaiaknak, ami nem volt meg a spanyoloknak, portugáloknak, franciáknak, németeknek, osztrákoknak és oroszoknak? A hegemónia több a katonai és gazdasági els?ségnél: a hegemón hatalom vezetni képes. Befolyása azon alapul, hogy nemzeti céljait egyetértéssel és kényszerítéssel éri el, nem csupán er?vel. Félnek t?le, de csodálják is kimagasló teljesítményeiért, és széles körben a jöv? mintájának tartják.

Milyen a most leköszön? hegemón hatalom, az USA? Talán legjellemz?bb tulajdonsága, hogy háborúban fogant és született, mert a függetlenségi háborúnak köszönheti létét. Majd jött a második háború az angolokkal (1812-15), a mexikói háború (1864-68), a polgárháború (1861-65), a spanyol-amerikai háború (1898), majd két világháború és egy hidegháború, Korea és Vietnam, hogy csak a nagyobbakat említsük. A telepesek közben meghódították az USA nyugati részét, az indiánokat korábbi területük 2,5 százalékára szorították vissza, és jött a Monroe-doktrína (Amerika az amerikaiaké, 1823), aminek keretében az USA elfoglalja a kisebb karibi államokat. Miért háborúzik Amerika? Azért, mert vezet? elitje az USA-t tartja elhivatottnak arra, hogy elterjessze a világban a szabadságot és a jólétet. Amerika akkor érzi magát biztonságban belül, ha kívül rend van. Ehhez az amerikai hatalomnak mindenhol demokráciát, piacgazdaságot és szabad kereskedelmet kell teremtenie, mert ezek hiányában háborúk törhetnek ki. A biztonsághoz béke, a békéhez jólét, ehhez szabad gazdaság és demokrácia vezet el. De másról is szó van. Amerika fiatal állam, polgárai újak a világszínpadon, gyökértelenek. Amerika ezért a felvilágosodás és a nyugati keresztény civilizáció örökösének tartja magát, azzal a Gondviselést?l kapott vízióval és misszióval, hogy a nyugati civilizáció értékeit - szabadság, esélyegyenl?ség, öntevékenység, függetlenség, együttm?ködés, igazságosság, mások segítése - elterjessze a világban. Amerika hegemón hatalmát azzal legitimálja, hogy az ókori világ egységét - talán az újkori Római Birodalmat - állítja vissza Kelet és Nyugat szétszakadt romjain. Amerika a nyugati civilizáció örököseként talált történelmi folyamatosságot, így találta meg azt a gyökérzetet, ami nemzeti hagyományok, saját történelem hiányában összef?zheti a kulturálisan sokféle államot. A nemzetet az így meger?sített állam mellett az "amerikai álom" hivatott összetartani.

A hidegháború megnyerése ellenére azonban az USA hegemón hatalmának csúcsán - a szerz?k szerint - az 1970-es évek elején túljutott, mára hanyatlik, miközben még úgy t?nik, hogy egyre er?sebb lesz. Gyengülését elfedi, hogy katonailag, politikailag és gazdaságilag továbbra is a leger?sebb hatalom, kulturális mintái a legvonzóbbak, miközben sikeresen használja az egyetértés és a kényszerítés vegyes eszköztárát érdekei érvényesítésére. Szerz?ink szerint azonban a XXI. század már nem az USA évszázada lesz, hanem több, egymással együttm?köd? és verseng? hatalom együtt határozza majd meg századunk arculatát. Ebben az USA er?s, de nem hegemón szerepet kap, miközben Európa, Kína, Japán és Oroszország er?s partnerek, s?t az amerikai kontinens többi része is hallatja majd hangját. A brit világhatalom példája azonban megszívlelend?: a csúcspont, 1873 után is majd fél évszázadig vezet? hatalom maradt.

(The American Century, Consensus and Coercion in the Projection of American Power. Edited by David Slater and Peter J. Taylor, Blackwell Publishers, Oxford, United Kingdom, 1999)

Matolcsy György, hetivalasz.hu

Ajánló